

Ahlâk

AHLÂK ÇALIŖMALARINI VE AHLÂK FELSEFESİNİ DERGİSİ

Cilt Vol. 1 **Sayı** No. 1

Yayın Tarihi / Publication Date

Ekim/October, 2020

Copyright © Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

CC BY-NC-ND 4.0

“Felsefe, filozofu dürüst olmaya zorlar.”

Ayhan Bıçak

Felsefenin bir ahlâkı var mıdır? Eğer böyle bir ahlâk varsa bunu nasıl tanımlayabiliriz? Bu nasıl ve ne türden bir ahlâktır?

Felsefe ve ahlâk kişisel bir tutumdur. Yani ahlaklılık, kişinin başka kişilere karşı olan sorumluluklarını yerine getirmesine bağlı olarak tanımlanan bir davranış şeklidir. Kişiler arasında yaşanan zarar vermemek ve yardım etmek ilkeleri tanımlayan ahlaklılık, kişinin, başka kişilere karşı zorunlu ve gerekli olmayan sorumluluklarını bilinçli bir özgürlükle yerine getirmesidir. Ahlakın temel ilkesi, özgürce başkalarının sorumluluğunu yüklenmek; onlara yardım etmek ve zarar vermemektir. Ahlakın bu ilkesi, kişiyi sorumlu tuttuğundan, kurum ve değerleri ahlaklılık açısından dışarda bırakmaktadır. Değer ve kurumlar da insan ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlü olduklarından mensuplarından sorumluluklarını yerine getirmelerini istemektedir.

Bir değer sistemi olan felsefe, kişi gibi bilinçli bir eylemde bulunamayacağından felsefenin ahlakından söz edilemez. Gerçekliği araştıran bir düşünce tarzı olan felsefe, yapısal olarak başkalarına zarar vermek anlamında da kullanılan yanlışları düşüncelerden ayıklayarak doğruya ulaşmak amacındadır. Felsefeyi bir değer sistemi olarak içselleştiren kişiler (felsefeciler/filozoflar), onu, ahlaklı eylemlerinde de ahlaksız eylemlerinde de araç olarak kullanılabilmektedirler.

Sorunun ikinci bölümüne cevabım, bir değer sistemi olarak felsefenin ahlakının olmayacağı üzerine kuruludur. Öncelikle filozofun ahlakının felsefeyle örtüşürülmesinden yana değilim. Filozof kişi olarak hem ahlaklı hem de ahlaksız eylemlerde bulunmaktadır. Filozof, bir insan olarak ahlak değerlerini, diğer insanlardan çok da farklı yaşamamaktadır. Ayrıca filozofluk niteliği kişiyi kategorik olarak ahlaklı ya da ahlaksız insan yapamaz. Filozofun düşünceleri başkalarına zarar verici unsurlar içeriyorsa (büyük ihtimalle vardır) ahlaki açıdan sorunlu olduğu kabul edilir. Felsefi düşünce üretiminin büyük çoğunluğu kavramsal çözümler, soyutlamalar, yeniden anlamlandırmalar ve eleştirilerle yapıldığından ahlak açısından değerlendirilmez. Öte yandan filozofun felsefenin dışında da bir hayatı vardır.

@ Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü.
abicak@istanbul.edu.tr

DOI: 10.5281/zenodo.4173121
ahlak dergisi, 2020
ahlakdergisi.org

Sorunun üçüncü bölümü olan “kurumsal ahlak” daha problematiktir. Kurumlar, toplumun ihtiyaçlarını karşılamak ve alana ilişkin sorunlarını çözmekle yükümlü teşkilatlardır. Kişiler tarafından kurulan, işletilen, yönetilen ve geliştirilen kurumların topluma karşı sorumluluklarını yerine getiremeyişinde ahlâklılık bir sorun olarak ortaya çıkar. Ahlakın temel kavramı olan sorumluluk kurumların görevlerini yeri getirmeleriyle bağlantılı olarak da kullanılabilir.

Üniversite kurumunun bir birimi olarak Türkiye’deki felsefe bölümleri toplumun felsefe ihtiyacını karşılayamıyorsa felsefe bölümlerinin de ahlâkî sorumluluklarını yerine getiremedikleri söylenebilir. Ama bu felsefe bölümlerinin ahlâkî yetersizlikleri değil, büyük ölçüde, kuruldukları günden bu yana bölümlerde çalışan felsefecilerine felsefe bölümlerinin ihtiyaçlarını karşılayamayan üniversite yönetimlerine yönelik bir yargıdır. Daha önce de belirttiğim gibi, ahlâk söz konusu olduğunda, değerler ve kurumlar değil kişiler sorumluluğu yüklenir.

Bununla birlikte felsefe bölümleri üyeleri kişisel sorumluluklarını ne kadar yerine getirirse getirsinler, kurum olarak yapılması gerekenler yapılamıyorsa, ideal olana yönelik bir çaba gözüküyorsa, ağır aksak bir süreç işliyorsa kurumsal ahlâklılık gündeme gelmektedir. Bu sonucun da sorumluları kurumun bütün üyeleridir. Kuruculardan başlayarak yaş silsilesine bağlı olarak bütün elemanlar, yönetim görevi üstlenenler ve üniversite yönetimleri ahlaki sorumluluklarını ihmal etmiş sayılırlar.

Kurumlarda ahlâklılık değil ama ahlâklığın en temel kavramı olan sorumlulukların yerine getirilip getirilmemesi sorgulanmalıdır. Buradaki sorumluluk hukukî görevlerden farklı bir nitelik taşır. Üniversite yasası, felsefe bölümlerinin ne iş yapacaklarını ve nasıl çalışmaları gerektiğini belirlemektedir. Herkes de yasalara uygun olarak görevlerini yerine getirmektedir. Öte yandan, felsefeden, başta felsefecilerim akademik ihtiyaçları olmak üzere, toplumun felsefe beklentilerinin karşılanamadığı ve işlerin iyi gitmediği felsefe kabilesinin tamamına yakını tarafından kabul edilmektedir. Hukuki görevler yerine getirilmektedir. Hocalar doktoralarını yapmış, derslerini aksatmadan devam ettirmektedirler, unvanlarını almak için belirlenen şartları yerine getirmişlerdir. Hukuki hiçbir sorun yoktur. Ancak ahlaki sorumluluklar eksik bırakılmıştır. Eksik olan her hocanın kendi alanına ilişkin düşünceler üreterek felsefe birikimine yeterli katkıda bulunmamalarıdır. Düşünce üretimi, temellendirme ya da felsefe yapmak kavramları hakkında fazla bir yayının olmaması da konuyu önemsemediğimizi de göstermektedir. Düşünce üretiminin yetersizliği felsefe bölümlerini ahlaki sorumluluk açısından tartışma konusu yapmaktadır.

Peki hocam, filozofu filozof yapan ilkeleri söz konusu ettiğimizde ahlâkın belirleyiciliği nedir?

Toplumda yaşayan her kişi eylemleri nedeniyle ahlâklılık durumlarını sıkça yaşamaktadır. Her hangi bir işi yapmak, ilkece, başka insanlara hizmet etmek ve onlara zarar vermemek anlamını içermektedir. Meslek ahlâkı ifadesi, mesleğin gerekliliklerini en iyi şekilde yerine getirmek, hizmet alanları kandırmamak ve onlara zarar vermemek anlamındadır. Kişi olarak filozof, işi olan felsefe yapmayı yerine getirirken ahlâkla ilgili sorumluluklarını da göz önünde bulundurmaktadır.

Kanaatimce, kişinin filozof olmasında ahlaklı olup olmaması önemli bir rol oynamamaktadır. Kişiyi filozof yapan çeşitli konularda açıklama gücü yüksek temellendirmeler yapması ve düşünceler üretmesidir. Düşüncelerinde insana zarar verici öğelerin bulunması da doğaldır. Çünkü toplumların değer sistemleri, ahlaki olmayan düşünce ve eylemleri değer sistemlerince meşrulaştırmaktadırlar. Filozoflar da bu meşrulaştırmaları düşüncelerinde kullanmaktadırlar. Filozof, ağırlıklı olarak mensubu olduğu toplumun değer sistemlerini kullanarak, toplumda içkin düşünceleri tartışarak temellendirmelerini yapmaktadır.

Eğer aklınızdan geçen bir örnek varsa o örnek üzerinden tartışmak belki daha uygun olabilir.

Açıkcası klasik çağdaki algılanmasıyla düşündüğümüzde filozof kendisini erdemli bir birey olarak konumlamak zorunda. Bu veçheden klasik çağa baktığımızda felsefenin onu icra edene bir ahlâk kazandırdığını görüyoruz. Felsefe ile ilgilenmek aynı zamanda sizi erdemli kılan bir durum. Yani bizim felsefeyle uğraşmıyor olmamız bizi hayata karşı belli bir ahlâk seviyesine, olgunluğuna ulaştırır ve ahlâkî ilkelerle buluşturur diyebilir miyiz?

Eski çağda da yeni çağda da gelecek çağlarda da bunu umut edebiliriz. Ama felsefede içkin olan gerçekliği keşfetme amacı, gerçekliği kavrayıp anlatma tutkusu, keşif için uymak durumunda kaldığı yöntem unsurları, filozofu dürüst olmaya zorlamaktadır. Sorgulayıcı tutumu, kendi düşüncelerini eleştiri süzgecinden geçirebilme cesareti, temellendirmenin gerekliliklerini yerine getirme arzusu, filozofların diğer insanlardan daha ahlaklı oldukları izlenimi vermektedir. Bir bakıma yaptıkları işin gerekliliklerini yerine getirdikleri için filozoflar ahlaklı gözükmektedir. Filozofun, aile hayatını, siyasî, iktisadî ve sosyal ilişkilerini ahlaklı ya da ahlaksız sürdürdüğü konusunda hiçbir şey söylenemez. Platon'un tartıştığı önemli bir sorun önümüzde durmaktadır: "Ahlaklı" olarak nitelendirilen bir kişinin, yetişkinlik aşamasından itibaren bütün eylemlerini ahlaklılık esasına göre yaptığı iddia edilebilir mi? Ben bu soruya iki nedenden dolayı olumsuz cevap veriyorum: İlki, bir kişinin hayatı boyunca eylemlerinin ahlaklılık ölçülerine göre yapıp yapmadığının kayıtlarını tutacak bir sistemimiz yoktur. Kişinin kendisi de dahil bunu kimse bilemez. İkincisi, filozof da dahil her hangi bir kişinin bütün eylemlerinin ahlâkî olabilirliği pek mümkün gözükmemektedir. Çünkü insan olarak, toplumsal ilişkiler içinde, en yakınlarımızdan başlayarak en uzaktakilere kadar bilerek ya da bilmeyerek sürekli zararlar verdiğimizizi ilişkilerin gözlenmesinden ve çözümlenmelerinden çıkartılabilmektedir. Bu durum filozoflar için de geçerlidir.

Filozof olgunlaşmış bir kişi olarak düşünölmektedir. Kim olursa olsun, kişiler ilk gençlik yıllarından başlayarak çoğunlukla ölünceye kadar hayatını zikzaklar çizerek sürdürmekte ve zikzakların her birinde erdemler ile kötülükler birlikte yol almaktadır. Sorumluluk bilinçleri yükselen kişiler erdemlerin hakim olduğu bir hayat tarzı geliştirerek başkalarına verdikleri zararları en aza indirebilmektedirler. Bazı filozoflar da bu özelliği göstermiş olabilirler.

Sizin sorularınızda ipuçlarını verdiğiniz filozofun ahlaklılığı meselesi, bana göre bilge ve bilgelik üzerinden tartışılması gereken bir konudur. Bilgelik temelli evren tasavvuru dayandığı temeller açısından felsefe temelli (modern) evren tasavvurundan çok farklıdır. Kabile kültürlerinin başlangıçlarında ortaya çıktığı kabul edilen ve

günümüzde de etkisini büyük ölçüde sürdüren bilgelik insanlığın en uzun süre ve en yaygın bir şekilde kullandığı düşünce tarzıdır. Bilgelik, hakikatin Tanrı ya da tanrılar tarafından verildiğini kabul etmekte, insanın hakikati kavrayarak yaşantısını ona göre düzenlemesini gerekli görmekte, ilk atalardan itibaren varlığını sürdüren geleneklere göre yaşamayı amaç edinmektedir.

Bilgelik temelli düşünce tarzının belirleyici değer sistemleri inanç ve ahlaktır. Toplumun yaşama dünyasını belirleyen değerler, kurumlar ve geleneklerin her biri tanrısal bir kaynaktan geldiğine ve tanrısal ata aracılığıyla öğretildiğine inanıldığından onlar değişmez mükemmel kuruluşlardır. Bilgeliklerde geleneklere uygun yaşayan kişi ahlaklı uygun yaşamayan da yoldan çıkmış ve ahlaksız olarak nitelendirilmektedir. Yoldan çıkanları (geleneğe uymayanları) dışlamak olağan bir durumdur.

Bilge, yaşıyla, tecrübeleriyle, bilgi birikimleriyle, görgü ve gözlemleriyle, işiyle, düşünceleriyle, yaşantısıyla, ahlakıyla, güvenilirliğiyle kabilenin ya da toplumun takdiri ni kazanan olgun kişilere yüklenen bir sıfattır. Bilge, bilgi birikimi ve ahlaklılığıyla topluma öncülük etmektedir. Kişi bilgeliği yaşama süreci içinde kazanmakta ve yaşantısında sergilemektedir. Ahlaklılığı onun görünen ve kabul edilen yüzüdür. Bilge de, bütün olumlu niteliklerine rağmen kötülük yapmaktan zarar vermektan tümüyle kurtulmuş sayılmaz.

Bilge, kişilerin geleneklere uymamalarını da her türlü toplumsal sorunu da ahlak zayıflığıyla açıklanmaktadır. Bilgelikten gelen bakış açısı felsefede baskınlığını sürdürmekte ve bilgelerin ahlâklılık vurgusu filozofların ahlâklıymış gibi algılanmasına da neden olmaktadır.

Bilgeliğin toplumsal sorunlar hakkında benimsediği anlayışın yetersizliği, 19.yüzyılda geleneksel toplumların modern toplumlar karşısında teker teker düşmeleriyle açık bir şekilde anlaşılmıştır. Oluşumunda felsefenin de çok önemli bir yerinin olduğunu düşündüğüm modern medeniyet, 20.yüzyılda, insanlığa, önceki çağlarla kıyaslandığında daha olumlu bir hayat yaşattığı bir gerçektir. Bununla birlikte, yine 20. ve 21. yüzyılda, haksızlıkların en derinini yaşamakta, adaletsizlikler sürekli doruk yenilemekte, doğayı sömürerek bir an önce öldürmek için aralıksız çalışılmakta, ölçsüzlük en temel değerlerden biri olmakta, insan her zamankinden daha kötü bir seviyede değersizleştirilmektedir. Modern medeniyetin filozofları paradigmanın erdemlerine övgüler yağdırmakta, muhalif olanlar kötülükleri saymaktan öteye geçmemektedir. Kısacası dönemin filozofları ahlaki sorumluluklarını yerine getirmemektirler. Bilgeler bu oyunda saf dışı kaldılar.

Ahlâk insanı ve felsefeyi sınırlayan bir şey midir?

Kültürel bir varlık olarak insan her istediğini yapamaz. Başiboş anlamında bir serbestlik kültürel yapıda mümkün değildir toplumsal düzen buna izin vermemektedir. Öte yandan, kültürel yapı oluşturup toplumsal düzeni geliştiren değerler, kurumlar ve geleneklerin getirdiği kurallara uymayan bir yaşam tarzını benimsemek isteyenler kuracakları yeni toplulukta da kurallar koymaları gerekmektedir. Kişi kurallardan çok şikayetçiyse toplumu terk edip dağ başında kendi başına yaşaması gerekiyor. Başka kişilerle birlikte yaşamak kurallılık getirmektedir.

Ahlâkın insan eylemlerinin kısıtladığını sanmıyorum. Ahlâk, zarar verici eylemlerin yanlış olduğunu bildirmektedir. Zarar verici eylemler kısıtlanmazsa, ortada, ne kültür, ne toplum ne de insan isteyenler kalır. Ahlâk ihtiyaç duyanlara yardım edilmesini önererek alabildiğine geniş bir eylem alanı da yaratmaktadır.

Ahlâk, en geniş anlamıyla canlılığa, özel anlamıyla kişiye ya da insana zarar verilmesini engellemek ve canlılık ile insanın sorumluluğunu yüklenerek zor durumda kaldıklarında yardım etmek amacındadır. Zarar vermemek kişinin haklarına saygı duymaktır. Zarar vermek, kişi haklarını ihlal etmek anlamına geldiğinden ahlâken kötü bir eylem kabul edilmekte ve kınanmaktadır. Hukuken suçtur, cezalandırılmaktadır. Dinen günahtır kesinlikle cezalandırılacağına inanılmaktadır. Toplumun temel değer sistemlerinden üçü zarar vermek üzerinden eylemleri kontrol altına almak için kendi açılarından konuyu değerlendirmektedirler. Ahlâkın yaptırım gücü olmadığından olumsuz eylemleri engelleyememektedir. Ahlâk açısından kişi kendi bilinciyle zarar verici eylemlerden kaçınması gerekmektedir. Ahlâk eylemleri kısıtlamamaktadır; başkalarına zarar veren eylemlerin yapılmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Kişiler çoğunlukla ahlâki belirlenimleri göz ardı ederek istedikleri eylem türünü yaşamaktadırlar ve ahlâken bir ceza da almamaktadırlar. Ahlâk yaptırım gücüyle engelleyici değildir. Ahlâk insana karşı sorumluluk bilincini yükselttiğinden kişi zarar verici eylemlerden uzak durmaktadır.

Ahlâk üzerinden oluşan sorumluluk bilinci felsefe yapma süreçlerinde etkilidir. Felsefe temellendirmelerinde yer alan yargılar doğrudan ya da dolaylı olarak başka insanlara zarar verecek eylemleri meşrulaştırabilir. Felsefeci ya da filozof düşüncelerinin zarar verici olduğunun farkındaysa ahlâki sorunla yüz yüzedir. Ahlâki zarar vermek, kişiyi küçük düşürmek, mallarını elinden almak ya da kullanılmaz hale getirmek, bedenini yaralamak ya da öldürmek şeklinde gerçekleşmektedir. Herhangi bir metinde kişilere ve toplumlara bunların yapılmasını önermek ahlâksızlıktır. Temellendirilen problem ahlâki sorunlar yaşamadan da farklı şekillerde açıklanabilir.

Düşünce üreten kişi olarak filozof düşüncelerini zarar vermek için değil toplumun büyük bir kısmının görmediği ya da göremediği sorunlara açıklık getirmek için çalışmaktadır. Filozofun ileri sürdüğü yeni düşünceler toplumun belli kesimlerini çok rahatsız edebilmektedir. Zarar vermekle rahatsız etmek arasında önemli bir fark vardır. Değerlerin algılanıp yorumlanmasını kurumların işletilmesine yönelik eleştirel değerlendirmelerin neden olduğu psikolojik rahatsızlıklar ahlâki bir sorun değil kuramsal bir sorundur. Değer sistemi çağın gerekliliklerine göre kendini dönüştürmemişse ve toplumun sorunlarını çözülmesinde engel oluşturuyorsa filozof da dahil düşünürler, değer sistemlerini eleştirip nasıl olmaları gerektiğine ilişkin modellerin üretmekle yükümlüdürler. Bu rahatsızlık gelenekçilikten, gelenegın değişmesini istenmemesinden kaynaklanmaktadır. Bu tür rahatsızlıkların temel nedeni, gelenekçilerin savundukları geleneklerin tarihsel süreçte nasıl dönüştüğünün farkında olmayışlarıdır. Gelenekçilerin göremediği sorun, kendilerini yapısal olarak dönüştüremeyen toplumların çöküş halinde olduklarıdır. Düşünürler toplumu dönüştürüp sorun çözme becerilerini artıran düşünceler üretmeselerdi toplum değişmeden kalacak mıydı? Tarihsel süreçler toplumsal değişmelerle gerçekleşmektedir. Tarihsel süreçler durdurulamamaktadır- toplum için olumlu ya da olumsuz yönlerde sürekli değişimlere neden olmaktadır.

Düşünce üretiminin ya da felsefe yapmanın önündeki önemli sorunlardan biri ideolojidir. 20. Yüzyılda insanlığa verdiği zararın boyutlarını hesaplamak mümkün değildir. İdeoloji, iktisatta, hukukta, inançlarda, bilimde, sanatta, siyasette, tarihçilikte, felsefede, akla gelebilecek her alanda kullanılan düşünce tarzı olmuştur. Her ideoloji, kendini insanlık için tek kurtuluş yolu olarak sunmakta ve diğer ideolojilerin ortadan kaldırılmasını amaç olarak uygulamaya koymaktadır. Siyasi iktidarları ele geçiren ideolojiler toplumların tarihsel değer sistemlerini ve kurumsal yapıları ile geleneklerini harabeye çevirip çöpe atarken uygulamaya koyduklarının ne kadar yetersi olduğunu da uygulamaya koyduklarında anlamaktadırlar. Dayatmacı bir tavırla toplumları kırıp geçirmişlerdir. Ayrıca çok sayıda toplum iç savaş yaşamıştır. İdeoloji temelli yönetimler düşünce özgürlüğünü ortadan kaldırmışlardır.

Düşünür ya da felsefeci felsefe yapmayı ideolojik bir temelde gerçekleştiriyorsa o filozof değil ideolog olmaktadır. İdeolog düşüncelerini geliştirirken ahlaki sorumluluk gibi bir kaygı taşımaz. Çünkü ideoloji zaten ideoloji dışı kesimlerin haklarını ellerinden almayı ilke olarak benimsemektedir. İdeolojilerin insanlık iyiliği için çalıştıkları da ideolojik bir silagondan başka bir değere sahip değildir.

İdeoloji temelli felsefe yapmak başkalarına zarar vermektedir. İdeoloji temelli felsefe anlayışında siyasi kaygılar ahlâki hassasiyetleri geri plana itmektedir. Ayrıca sofistlik kaygılar felsefedeki ahlaki sorumlulukları görmezlikten gelmeyi kolaylaştırılmaktadır. İlk makalelerimden birinde “20.yüzyıl sofistlerin cenneti yaşadıkları dönemdir” düşüncesini ileri sürmüştür. Herkeste önemli ölçüde sofistlik vardır ve birbirimizi aldatmak, zarar vermekten büyük bir memnuniyet duyarız; ama bunlar felsefe değildir.

Filozofun kendisine ya da başkasına ait bir kurgu ile metinler ortaya koyması onun ahlâklılığına mugayir bir durum mudur? Filozof düşüncelerini kendi yaşama şartlarına, bulunduğu yere ve duruma göre mi üretmektedir?

Öncelikli görevi kişisel geçim kaynağını sağlamak olan filozof geçim kaynağı açısından bağlı olduğu kurumun ya da kişinin benimseyip savundukları değer sistemlerini eleştirememektedir. Dolayısıyla felsefe yapmanın temel koşulu olan eleştiriyi özgürce kullanamadığından üretilen düşünceler zayıf ve tutarsızlıklarla dolu olacaktır. Geçim kaynağı ve cezalandırma tehdidi, aileden zengin olmayan düşünürlerin tarih boyunca aşamadıkları çok önemli iki engeldir. Bu şartlarda sofist tutum devreye girmekte, gerçekliği saptırarak ahlaki sorumluluğunu gölgelemektedir. Yaşama şartları, çoğu düşünürün düşünce özgürlüğünü elinden aldığından ürettikleri düşüncelerde ahlaki sorumlulukların etkisiz kaldığını kabul etmek gerekir.

Düşünürün karşı karşıya kaldığı bir başka gerçeklik, mensubu bulunduğu topluma karşı olan sorumluluğudur. Sorumluluğu gereği toplumdaki sorunları eleştirel bir tutumla sergilemek ve çıkış yollarını gösteren modeller geliştirmekle yükümlüdür. Ancak bunu yaparken bir başka topluma zarar vermeyi de planlıyorsa o düşüncelerde ahlâk sorunu yaşanmaktadır.

Toplumun üst seviyeden bir düşünürü, toplumun geleceğini düşünürken ahlaka aykırı bir takım davranış şekillerini meşrulaştırma çabasında olabilir. Ya da üretilen düşünceler, yukarıda da değinildiği gibi, toplumun belli kesimleri açısından zararlı görülebilir. Zarar görme ihtimalini gören kesim düşünürü ahlaksızlıkla suçlayabilirler. Toplumun farklı kesimlerinden gelen düşünürlerin kendi kabilelerini

kayırmaları olağan bir durum olduğu gibi kabile düşünürlerinin birbirleriyle tartışmaları da doğaldır.

Konuşmamızın başında da belirttiğim gibi ahlaklılık filozof olmanın olmazsa olmaz şartı değildir. Yüceltilmiş bin kavram olarak filozof, insanın bütün olumlu özelliklerinin bir toplamı olarak görülmemelidir. Filozoflar insanlığın tümü için adil bir düzeni aradıklarından emin değilim. Filozof adı altında toplanılan kişiler öncelikle ait oldukları kabilenin (sınıfın) sonrada toplumlarının menfaatlerini gözeterek düşüncelerini üretmişlerdir.

Başka toplumların sorunları üzerinden düşünenleri görmek zordur. Çok kolaylıkla, tarihsel süreçten gelen –bir bakıma doğallaşmış- haksızlıkları meşrulaştırmak yolunu seçmişlerdir. Bunların en iyi örneği eşitsizlik kavramıdır. İnsanlık tarihi boyunca yaşanan bütün haksızlıkların, adaletsizliklerin, yoksullukların, çatışmaların, saldırganlıkların nedeni olan eşitsizlik hakkında susmaları; sömürgeciliği, aydınlatmakla, medenileştirmekle meşrulaştırmaları; filozofların ahlakının, ahlak anlayışlarını, insanlık düşüncesini, felsefenin evrenselliğinin kabilecilik üzerinden kurguladıklarını açıkça göstermektedirler. Marx ve sosyalizm çizgisinde kimi düşünürlerin tartıştıkları eşitlik fikri proletarya diktatörlüğüne bağlanarak eşitsizlik koruma altına alınmaktadır. Eşitsizlik insanlığın en önemli sorunu olarak felsefenin önünde durmaktadır. Filozofların çeşitli değerleri esas alarak toplumları hiyerarşik bir şekilde sınıflayarak altta yer alanları küçümseyici kavramlarla ifade etmeleri, insanların zihinlerinde çok güçlü bir konuma sahip olan toplumlar arası eşitliğin (denksizlik) olmadığı düşüncesini insanların zihinlerinde perçinlemektedirler.

Varlık problemi üzerine düşünen bir filozof varlık probleminin bütün katmanlarını çözümlerken kendi kaygıları doğrultusunda bir temellendirme yapmışsa, böyle bir çalışmada ahlaki sorunlar var mı yok mu düşünmem. Siyaset, toplum, hukuk, tarih gibi alanlarda yapılan felsefi temellendirmelerin çoğunda ahlaki sorumluluk sorunları görülmektedir.

İdeolog ve sofist zihniyetinde olan düşünürlerin ya da filozoflar baştan tavırlarını belirledikleri için onların çalışmalarında ahlaklılık konu edinilmemektedir. Öte yandan felsefi düşünce tarzının gerekliliklerini yerine getirerek felsefe yapmak çabasında olanlarda ahlak sorunu başka bir biçimde ortaya çıkmaktadır. İşlerini en iyi şekilde yaparken nesnel gerekçelere dayanarak düşüncelerini geliştirenler, felsefeye ve insanlığa karşı sorumluluklarını yerine getirirken dürüstlüklerini ve ahlaklılıklarını da sergilemektedirler. Böyle filozoflar var mı diye sorarsan, çok olmasalar da vardır; derim.

Ahlak, eşitlik, özgürlük, adalet temelinde hakların korunmasını ve geliştirilmesini sağlayan en önemli değer sistemidir. O, kimsenin doğuştan getirdiği ya da meslekten edindiği bir ayrıcalık unsuru değildir. Her kişi ahlaklılığı kendi düşünce ve eylemleriyle kazanıp ve içselleştirmekle yükümlüdür. Kanaatimce ahlaklılık, insan olmanın şartlarından biridir. İnsanlık tarihinde yaşanan bütün haksızlıklara karşı çıkmanın en sağlam ve tek yolu, insanının birbirine denkliliğini (eşitliğini) şartsız bir şekilde kabul eden ahlak üzerinden gerçekleşmektedir.

Ahlâk Dergisi

Filozof, kendine sorduğu soruları, ait olduğu toplumun ya da insanlığın sorunlarını üç boyutlu zaman bilincine uygun olarak kurgulayıp düşüncelerini temellendirmekle yükümlüdür. Zaman bilincini geniş boyutlarda kullanan nadir kişiler arasında olduğundan ve tarihsel süreçte filozofların yaptıkları hatalar göz önüne alındığında, filozofun ahlaklılığı ürettiği düşünceler kadar önemlidir. Filozofun ahlaklılığının önemli bir kısmı, felsefi düşünce tarzının gerektirdiği gerçekliği temellendirme şartlarına uygun düşünceler üretmesinden kaynaklanmaktadır. İnsanlık sorumluluğu ve felsefe yapmak filozofu dürüstlüğe zorlamaktadır.